

Волкова С. В.

Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія»

ЛІНГВОПОЕТИЧНИЙ ЕКЛЕКТИЗМ У ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТА ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ ПЕРСПЕКТИВАХ *(на матеріалі сучасної англомовної амеріндіанської прози)*

У статті на матеріалі прозових текстів сучасних амеріндіанських письменників, таких як Н.С. Момадей, Л.М. Сілко, Л. Хоган, Л. Ердріч, висвітлюється лінгвопоетичний еклектизм як художнє мистецтво, яке поєднує різні жанри, стилі, симбіоз жанрів, стилів і образів, багатоголосся оповідачів, образів, різноманітність сюжетів і мотивів у межах окремо взятого тексту. Лінгвопоетичний еклектизм передбачає і поєднання культурних і етнокультурних мотивів, художніх образів, в яких різними лінгвостилістичними і семіотичними засобами втілено культурні і етнокультурні цінності, концепти і символи. У векторі лінгвокультурологічного і лінгвосеміотичного огляду досліджуваної проблеми лінгвістична увага також фокусується і на еклектизмі у так званому storytelling амеріндіанських письменників. Враховуючи різноманітні лінгвістичні засоби, що створюють поетику стилю, поетику жанру, поетику художнього образу у цих текстах (коротких оповідей, романів, есе) у статті запропоновано витлумачення поняття лінгвопоетичного еклектизму на основі аналізу словникових дефініцій і засобів реалізації цього лінгвістичного феномену у художніх текстах.

Інтермедіальний підхід до вивчення лінгвопоетичної еклектики дозволив пояснити досліджуване явище у проєкції його вживання і техніках відтворення в інших формах мистецтва, як-от, у дизайні інтер'єру, коли можна ввести нові елементи і залишити ті, які особливо подобаються і слугують символами історичної, соціальної, етнокультурної або суто особистої пам'яті. Особливістю еклектики в інтермедіальному сенсі у художньому тексті зокрема є те, що можна не дотримуватися строгих правил у поєднанні елементів різного стилю, головне тут – результат: гармонія смислу, змісту і форми. Стиль, кольори, фактура, деталі «інтер'єру» слугують тими індикаторами і маркерами, які відтворюють еклектичний стиль у художньо-наративній тканині прозового тексту.

Ключові слова: лінгвопоетичний еклектизм, інтермедіальність, лінгвокультурологічний і лінгвосеміотичний огляд, художньо-наративна тканина, прозовий текст, художній образ.

Постановка проблеми. Зміни, яких зазнала лінгвістика останнім часом під впливом загальної тенденції до антропологізації і структуралізації сучасних гуманітарних знань, зумовили зсув фокусу уваги дослідників-германістів зі структурно-формальних особливостей мовних засобів художнього тексту на їх змістові властивості. У світлі таких змін спостерігається зростання інтересу до проблем вивчення образності, експресивності, емоційності у створенні оригінальної, лінгвокультурної і лінгвосеміотичної індивідуально-авторської картини світу у прозовому тексті.

Одним із шляхів творення художньої образності у представленій праці розглядається феномен лінгвопоетичного еклектизму, як такий прийом художнього наративу, коли в єдиній тканині художнього тексту поєднуються різні стилі наративів, образів, сюжетів, мотивів з метою створення єдиного лінгвопоетичного простору, в якому

сенси, ідеї, цінності вербалізуються лінгвопоетичними засобами на відтворення етнокультурного смислу. Лінгвопоетика як домінантна властивість художнього тексту завжди знаходиться в центрі уваги досліджень із власне поетики (В.В. Виноградов, Ю.М. Лотман, В.Б. Шкловський, Р. Якобсон та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Еклектизм як лінгвопоетичне явище не було ще предметом широкого лінгвістичного вивчення. Проте, спроби дослідження і характеристики засобів створення лінгвопоетичної еклектики в художньому прозовому тексті зроблено Л.В. Варчук у її дисертації з теми «Образ оповідача в сучасній англомовній амеріндіанській прозі: лінгвокультурний аспект» [1], яка була підготовлена в межах наукової школи доктора філологічних наук, професора С.В. Волкової і захищена на здобуття наукового ступеня доктора філософії з філології.

Сучасні амеріндіанські тексти, які обрано матеріалом дослідження, відтворюють ознаки постмодерністських текстів, що, за визначенням І.П. Ільїна, постає в тому, що постмодернізм демонструє опору модернізму на уніфікований потенціал рудиментарних метаповідомлень і на рівні форми застосовує дискретність і еклектичність [2, с. 107].

Про еклектичність дискусували свого часу різні дослідники. До прикладу, О.Ф. Лосєв [3] висловлював свою критичну думку стосовно терміну еклектизм, акцентуючи на тому, що епоха античного еклектизму є шляхом пошуку нових способів і бажанням синтезувати щось неймовірно нове. Він дещо спрощував спосіб пошуку нових форм до того, що еклектизм є тенденцією до синтезу різноманіття античних філософських шкіл. З такою позицією можна погоджуватися, можна не погоджуватися, але, як показують подальші наукові пошуки, і наше в тому числі, звернення до еклектизму як механізму побудови форми у єдності зі змістом має своє право на життя. В.П. Поршнєв [4] зазначав, що синкретизм і еклектика завжди оцінювалися як неповноцінні, як такі, що порушують закони мислення і створення текстів. Дослідник розглядає еклектизм як особливий тип світогляду, що постає у бажанні до цілісності, до поєднання різноманіття в єдності, до свого роду гармонії, в якому виокремлюється той інтелектуальний пласт і те творче середовище (від самого початку еклектичне за своєю природою), де цей світогляд зародився, формувався і розвивався [4, с. 105–106].

Професор О.А. Бабелюк [8], досліджуючи наративні техніки у постмодерністському тексті, відстоює позицію, що для постмодерністського тексту характерною є ризоматична оповідь, специфіка якої полягає у перерваності сюжету, коли лінійний зміст втрачається, і читач домислює подальший розвиток подій. Ми поділяємо думку професора О.А. Бабелюк [8] щодо ризомності як сигніфікативної ознаки постмодерністських текстів, а ризома і еклектика дуже добре корелюють як прийоми, які спрямовані на поєднання змісту і форми, розширення смислів і значень.

Звернення до тлумачних словників показало різноманітність дефініцій цього поняття. До прикладу: «еклектизм як механічне, безпринципне сполучення різнорідних, несумісних, іноді протилежних поглядів, теорій, ідейних напрямів, художніх стилів» [5]; «неорганічне, чисто зовнішнє з'єднання внутрішньо неп'єднувальних поглядів, точок зору, методів. Розрізняють еклек-

тизм в дослідженні, еклектизм у мистецтві» [7]; «еклектизм – механічне поєднання різнорідних, часто протилежних принципів, поглядів, теорій, художніх елементів тощо. В архітектурі та образотворчому мистецтві поєднання різнорідних стильових елементів або довільний вибір стилістичного оформлення для будівель або художніх виробів, що мають якісно інший сенс і призначення (використання історичних стилів в архітектурі та в художній промисловості 19 ст.) [6]».

Отже, *еклектизм* – це механічне поєднання різних стилів наративів, образів, сюжетів в одному просторі художнього тексту задля створення його етнопоетики. У художньому тексті фокусом дослідження є текст, текстові явища і засоби їх вербалізації в художньому тексті, у нашому вивченні – лінгвопоетика художнього тексту.

Постановка завдання. Хоча, у досліджуваних у нашій роботі текстах, які теж належать до постмодерністського періоду, нас цікавлять оповідні стратегії, спрямовані на переривання основної оповіді, що супроводжується авторськими відступами з коментарями про минулі події, або деталізації опису зовнішності чи рис характеру героя з висловлюванням точки зору самого оповідача, а також алюзією на фрагменти із текстів інших жанрів (міфів і легенд).

Виклад основного матеріалу. До прикладу, еклектику жанрів, оповідацьких образів і типів повісткування демонструє сучасний амеріндіанський письменник Н.С. Момадей у своєму романі *The Way to Rainy Mountain*:

*"You know, everything had to begin, and this is how it was: the Kiowas came one by one into the world through a hollow log. They were many more that now, but not all of them got out. There was a woman whose body was swollen up with child, and she got stuck in the log. After that, no one could get through, and that is why the Kiowas are a small tribe in number. They looked all around and saw the world. It made them glad to see so many things. They called themselves Kwuda, "coming out" (курсивом виділено автором *The Way to Rainy Mountain*, p. 16);*

"They called themselves Kwuda and later Tepda, both of which mean 'coming out'. And later still they took the name Gaigwu, a name which can be taken to indicate something of which the two halves differ from each other in appearance. It was once a custom among Kiowa warriors that they cut their hair on the right side of the head only and on a line level with the lobe of the ear, while on the left they let the hair grow long and wore it in a thick braid wrapped in otter skin. 'Kiowa' is indicated in sign language by holding

the hand palm up and slightly cupped to the right side of the head and rotating it back and forth from the wrist. 'Kiowa' is thought to derive from the softened Comanche form of Gaigwu". (курсивом автором не виділено, *The Way to Rainy Mountain*, p. 17);

"I remember coming out upon the northern Great Plains in the late spring. There were meadows of blue and yellow wildflowers on the slopes, and I could see the still, sunlit plain below, reaching away out of sight. At first there is no discrimination in the eye, nothing but the land itself, whole and impenetrable. But then smallest things begin to stand out of the depths – herds and rivers and groves – and each of these has perfect being in terms of distance and of silence and of age. Yes, I thought, now I see the earth as it really is, never again will I see things as I saw them yesterday or the day before" (автором змінено шрифт і подано курсивом, *The Way to Rainy Mountain*, p. 17).

Із наведеного вище фрагменту (*The Way to Rainy Mountain*, частина 1) видно, що частина, в якій розповідається про початок великого шляху людей племені Кайова до гори дощів, їхнього славетного шляху до свободи, гармонії, рівноваги, включає 3 різні нарративи, об'єднані одною й тою самою темою – довести символічне значення цього шляху. Після кожного фрагменту в дужках ми зробили наш коментар щодо форми тексту, щоб акцентувати на різних стилях оформлення тексту автором. Кожен із трьох текстів маніфестує певний жанр: 1 – основне повісткування, 2 – історична ремарка, 3 – авторський коментар. Кожен із цих видів тексту по-різному оформлений автором. Така різножанрова еклетика використовується, по-перше, для експресивного впливу на читача, по-друге, акцентує увагу читача на деталях, тобто виконує функцію деталізованого опису, по-третє, перспективізація образів-символів, які несуть основне етнокультурне семантичне навантаження, слугують тригерами етнокультурних смислів. Ми спостерігаємо вживання лексичних одиниць (*Kiowa*, *coming out*), які є вербальними символами на позначення назви племені (*Kiowa*) і метафори переродження, початку шляху як зміни станів, поглядів, бажання все почати з чистого паперу (*coming out*). Всі три уривки надруковані з інтервальним відступом (ризоматичний прийом), але мають гармонійний зв'язок смислу і змісту, незважаючи на те, що відрізняються формою.

Така багатоперспективність повісткування виявляється не тільки на рівні включення різножанрових текстів і різновидового друкарського оформлення, що поєднується в межах одного смислового уривку (частини роману), а також і на рівні опові-

дачів, які можуть змінюватися від однієї частини книги до іншої, при цьому продовжуючи основну лінію повісткування, розвиваючи сюжет і пропагуючи етнокультурну амеріндіанську проблематику. Зараз йдеться про роман Льюїс Ердріч *Love Medicine*, який складається із 16 частин, кожна з яких повіствує окремих оповідач:

"The morning before Easter Sunday, June Kashpaw was walking down the clogged main street of oil boomtown Willistone, North Dakota, killing time before the noon bus arrived that would take her home. She was a long-legged Chippewa woman, aged hard in every way except how she moved. Probably it was the way she moved, easy as a young girl on slim hard legs, that caught the eye of the man who rapped at her from inside the window of the rigger bar" (p. 1);

"So when I went there, I knew the dark fish must rise. Plums of radiance had soldered on me. No reservation girl had ever prayed so hard. There was no use in trying to ignore me any longer. I was going up there on the hill with the black robe women. They were not any lighter than me. I was going up there to pray as good as they could. Because I don't have that much Indian blood." (p. 43).

Наведені приклади є фрагментами з одного роману, але з різних його частин. Тут чітко прослідковується, що голос оповідача різний: у першому фрагменті повісткування йде від стороннього оповідача, який не ідентифікує свою особу. Такий оповідач фокусує увагу читача на загальних відомостях про період часу, коли відбувається дія (Easter Sunday), про головного героя (June Kashpaw), про місце дії (Willistone, North Dakota), дає назву племені (Chippewa), оскільки головний герой представляє народ цього племені.

У другому фрагменті оповідач ідентифікує себе за допомогою першої особи однини, що слугує маркером його причетності до подій і інтерпретувати його мовну особистість, його образ, як такий, що має дуальний характер: є персонажем і оповідачем одночасно. Така позиція оповідача дає змогу самому авторові, як творцю такого образу, посилити емоційно-експресивний вплив на читацьку аудиторію, втілюючи в дію свою основну авторську інтенцію – висвітлення етнокультурних цінностей, етнореалій, ознайомлення з культурою амеріндіанського народу, особливостями вірувань і ідей жити в злагоді, гармонії і рівновазі. Тобто, на прикладі роману Льюїс Ердріч говоримо про поетику оповідацького еклектизму.

Наступним різновидом лінгвопоетичного еклектизму є еклектизм образів-символів. Прикладом для ілюстрації продекларованої тези буде

фрагмент роману Лінди Хоган *Dwellings*, який є художнім твором, що повістує про етнокультурну пам'ять, висуваючи на перший план етнокультурні образи, що мають символічне значення, про сучасний світ, в якому живуть амеріндіанці, інтегруючись у загальноамериканське життя з його технічним прогресом, який не завжди йде поруч із природою, про досягнення в диджитальній американській культурі і одночасно про розмірене рівноважне у гармонії із природою життя амеріндіанців. Наведемо декілька прикладів із роману:

"FOR YEARS I PRAYED FOR AN EAGLE FEATHER [виділено великими літерами автором]. I wanted one from a bird still living. A killed eagle would offer me none of what I hoped for. A bird killed in the name of human power is in truth a loss of power from the world, not an addition to it. <...> All that survived the fire were **eagle feathers**. They remained in the smoking ruins of their home, floating on top of black ash and water. **The feather** he gave me was one of those. I still keep it safe in a cedar box in my home" (p. 15–16);

"By **the fourth day**, the male had become thin and exhausted. On that day he died and the female flew away with the new life inside her body." (p. 15–16);

"Later, when we mentioned the cave of **bats**, we were told that the cave itself had been an ammunition depot during World War II, and that bat guano was once used in place of gunpowder. During the war, in fact, the American military had experimented with bats carrying bombs" (p. 25).

У наведених вище прикладах ми виокремили лексичні одиниці (*eagle feathers*, *the fourth day*, *bats*), які втілюють сакральне, символічне, етнокультурне значення. Звернення до довідникових джерел із міфології, культурології, а також до словників символів показує, що ці лексичні одиниці вживаються на позначення етнокультурних символів (орлине перо – символ Великого Творця), сакральних знаків (число 4 є сакральним для амеріндіанців), символів-оберегів (летюча

миша – символи охоронців домівки, оберег від невдач та хвороб). Еклектизм у цьому романі виявляється не тільки на рівні образності, але й також і на наративному рівні, як-от, розповідаючи про сакральне значення летючої миші, а звернення до реальних подій, які мали місце у світі, а саме Друга Світова війна. Еклектизм різностильових подій у художньому тексті виконує не тільки розвивальну функцію, але й також емоційно-експресивну функцію, стираючи межі між реальним і художнім світами у єдиному просторі тексту.

Висновки і пропозиції. *Лінгвопоетичний еклектизм* оповіді сучасних амеріндіанських прозових текстів виявляється на різних рівнях тексту (лексичному, стилістичному, образному, оповідному), формується комплексом різномірних тем, образів, мотивів, стилів повістування, типів оповідачів, наративною архітектонікою (композиційно-мовленнєвими формами, як-от, опис, коментар, пейзаж, портрет), деталізацією повістування за рахунок включення різножанрових текстів (міфів, легенд, наукових статей, опис реальних подій).

Поєднання образів сучасних американців і сучасних амеріндіанців, повістування про події, що мають референцію до сучасності, і, фрагменти з амеріндіанських міфів, легенд і казок, інтертекстуальні вставки, які розширюють і доповнюють у змістовному, мотивному і образному плані основну оповідь, багатоголосся оповідача, який повістує то від імені персонажа, то від імені автора чи залишається маскованим, – все це є механізмами створення лінгвопоетичного еклектизму сучасної англійської амеріндіанської прози.

Подальше вивчення зазначеної проблеми, а саме, лінгво-наративних і лінгвосеміотичних засобів створення лінгвопоетичної еклектики в художньому прозовому тексті відкриває широкі перспективи для розробки методологічної бази вивчення даної проблеми, подальше виявлення і класифікація наративних прийомів і семіотичних засобів формування лінгвопоетичного еклектизму не тільки в прозовому, а й у поетичному тексті.

Список літератури:

1. Варчук, Л.В. Образ оповідача в сучасній англійській амеріндіанській прозі: лінгвокультурний аспект. Дис. ... на здобуття наукового ступеня доктора філософії з філології: спеціальність 035 Філологія. Київ – Івано-Франківськ, 2021. 246 с.
2. Ильин, И.П. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного. Москва : Интрада, 2001. 250с.
3. Лосев, А.Ф. История античной эстетики. Ранний эклектизм. Харьков : Фолио, 2000. 960 с.
4. Поршнев, В.П. Эклектизм как мировоззрение интеллектуальной элиты птолемеевской Александрии. *Вестник СПбГУКИ*. № 1. 2011. С. 104–115.
5. Словник української мови / Під ред. І.К. Білодід. В 11 т. Т. 1. Київ : Наукова думка, 1970–1980. 799 с.
6. Сучасний тлумачний словник української мови. Львів : Навчальна література, 2017. 672 с.

7. Український семантичний словник. Київ : Наукова думка, 1990. 264 с.
8. Babelyuk, O., Koliasa, O., Matsevko-Bekerska, L., Matuzkova, O., Pavlenko, N. The Interaction of Possible Worlds through the Prism of Cognitive Narratology. *Arab World English Journal (AWEJ)*. Vol. 12. № 2. 2021. SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3892970> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3892970>
9. Volkova, S. The semiotics of folkdance in Amerindian literary prose. In *Language – literature – the arts: A cognitive semiotic interface*. Chrzanowska- Kluczewska, E., Vorobyova, O. (eds.). Peter Lang-Frankfurt am Main-BernBruxelles-New York-Oxford-Warszawa-Wien : Peter Lang Edition, 2017. P. 149–164

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. Momaday N. S. *House Made of Dawn*. New York : Harper and Row Publishers, 1998. 198 p.
2. Momaday N. S. *The Way to Rainy Mountain*. New Mexico : University of New Mexico Press, 1969. 89 p.
3. Erdrich, L. *Love Medicine*. New York: Henry Holt and Company, 1993. 367 p.
4. Hogan, L. *Dwellings. A Spiritual History of the Living World*. New York : A Toughstone Book, 1995. 160 p.

Volkova S. V. LINGUOPOETIC ECLECTISM IN LINGUOCULTURAL AND LINGUOSEMIOTIC PERSPECTIVES (in modern Amerindian prose)

In modern prosaic texts by contemporary American Indian writers (N.S. Momaday, L.M. Silko, L. Hogan, L. Erdrich) the paper highlights the phenomenon of linguopoetic eclectism as the art that combines different genres, styles, symbiosis of genres, styles and images, polyphony of the narrators, images, diversity of the plots and motifs in the space of the only literary text. Linguopoetic eclectism foresees the combinability of the cultural and ethnocultural motifs as well as literary images, which embody cultural and ethnocultural values, concepts and symbols by means of linguostylistic and linguosemiotic devices. In the facet of linguocultural and linguosemiotic vectors of the study the investigated theme the linguistic focus is also concentrated on the so-called eclectism in the storytelling of Amerindian writers. Taking into consideration such a delicacy linguostylistic manner, that express the poetics of style, the poetics of genre, the poetics of a character in the prosaic texts (short stories, novels, essays), the paper defines linguopoetic eclectism grounded on the vocabulary definitions and the ways of implementing this linguistic phenomenon in the prosaic literary texts.

Intermedial approach for giving the definition to the notion of linguopoetic eclectism allows to explain this phenomenon in the facet of its applying and the techniques of its realization in other kinds of the art. If take for instance the design of interior, in which one can add new details or elements and remain those, which are mostly appropriate as they are the symbols of historical, social, ethnocultural or simply some personal memory. The specificity of the eclectism in intermedial sense if take a literary text is that one can not follow some strict rules while joining the elements of different styles. The main thing here is to get a data resulting in harmony of the meaning, content and the form. Style, colors, facture, details of the interior serve as the indicators and markers, which revitalize the eclectic style in the literary and narrative space of the prosaic text.

Key words: linguopoetic eclectism, intermediality, linguocultural and linguosemiotic perspective, literary and narrative space, prosaic text, image.